

שבת פרק שמיני המוציא יין

(שבת עו, ב)

משנה :

המוציא יין (חי) כדי מזיגת הכוס (כשיעור שנותנין יין חי לתוך כוס להוסיף עליו מים כהלכתו, ולמזוג אותו בהן; ובגמרא מפרש באיזה כוס משערו), חלב כדי גמיעה, דבש כדי ליתן על הכתית (שבגבי הסוסים והגמלים מחמת המשאות; רד"ש בלעז [פצע שנוצר מפשוף וחכוך]) והכי אמר ב'המפקיד' [בבבא מציעא (לח,א)]: 'דבש והדביש למאי חזי - לכתותא דגמלי'; אבל רבנן פירשו כתית = מכה שעל גב היד ושעל גב הרגל), שמן כדי לסוך אבר קטן, מים כדי לשוף (לשפוף ולהמחות) בהם את הקילור (שנותנין על העין; לוד"א בלעז [רטיה לעי]), ושאר כל המשקין ברביעית (רביעית הלוג = ביצה ומחצה), וכל השופכין (מים טרוחים; ובגמרא מפרש למאי חזו) ברביעית; רבי שמעון אומר: כולן ברביעית (אף היין והחלב והדבש), ולא נאמרו כל השיעורין הללו (שיעורין שבמשנה) אלא למצניעיהן (וחזר המצניע והוציאו - חייב, אבל שאר כל אדם שהוציאו - אינו חייב; וסבירא ליה לרבי שמעון דמצניע עצמו בעי שיעורא זוטא, ובבבא זוטא שיעורא לא מיחייב, כדאמרין בפרקין דלעיל (שבת עה, ב) דלית ליה לרבי שמעון כל שאין כשר להצניע ואין מצניעים כמוהו שיתחייב עליו מצניעו).

גמרא :

תנא (בתוספתא): 'המוציא יין' כדי מזיגת כוס 'פה' (= פירוש לכוס דמתניתין); ומאי 'כוס' פה? כוס של ברכה (ברכת המזון, שהצריכו חכמים ליפותו, כדאמרין בברכות (נא,א): עיטור ועיטוף, הדחה ושטיפה, חי ומלא). אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: כוס של ברכה צריך שיהא בו (יין חי) רובע רביעית (רובע של רביעית הלוג) כדי שימזגנו (במים: שלשה חלקים מים ואחד יין) ויעמוד על רביעית (הלוג). אמר רבא: אף אנן נמי

(שבת עז, א)

תנינא (ממתניתין נמי שמעינן דזהו שיעורו): 'המוציא יין כדי מזיגת כוס' ותני עלה 'כדי מזיגת כוס' פה', וקתני סיפא 'ושאר כל המשקין ברביעית'; (מדתני בשאר משקין רביעית, שמעינן מיניה דאין הוצאה במשקה הראוי לשתייה בפחות מרביעית; הלכך על כרחיך כי שיעורו ביין כדי מזיגת כוס של ברכה - שיעור הראוי לשתיית רביעית נקט, והיינו רובע רביעית, דכי יהיב על חד תלת מיא כדרך המזיגות הראויות לשתייה - יעמוד על רביעית). (יש טועים בשמועה זו לומר [רובע] רביעית - רובע הלוג, ויעמוד על רביעית על לוג, שהוא רביעית הקב, וטעות הוא בידם, ורבותינו לא אמרו כן; וראיה יש לדבר במסכת נזיר (לח,א): עשר רביעיות הן; חמש סומקתא - כלומר שנאמרו ביין דם, וחמש חיוורתא - שנאמרו בשאר משקין, וחשיב להא הוצאת שבת דשאר משקין גבי חיוורתא, ועל כרחיך הנהו כוליהו ברביעית הלוג נינהו, דקא חשיב בהדיהו רביעית שמן לנזיר, דהוא חצי שיעורה של שמן התודה במנחות, וחצי לוג שמן לתודה ילפינן במנחות (פה,א).) ורבא לטעמיה, דאמר רבא: כל חמרא דלא דרי [מוזג] על חד תלת מיא - לאו חמרא הוא.

אמר אביי: שתי תשובות בדבר (דלא מצי למילף ממתניתין): חדא (דחמרא לא דרי מיא אלא על חד תרין) דתנן (במסכת נדה (פ"ב מ"ז, דף יט,א)): 'חמשה מראה דמים טמאין הן, וחד מיניהו 'חמוז', ומפרש במשנה: 'והמזוג' (שאמרתי לך) 'שני חלקי מים ואחד יין מן היין השירוני' (שגדל בשרון, שם מדינה הוא), ועוד: (אי טעמא דמתניתין יין משום דלכי מזיג ליה ויראה לשתייה יהא בו רביעית) מים בכד (השתא מיהא כי מפיך ליה - עדיין לא נמזג, ואין כאן שיעור) - ומצטרפין (מים שעודו בכד היאך מצטרפין לחיבו)? (אלא על כרחיך טעמא לאו משום דליתחזי לשתייה לרביעית כשאר משקין הוא, אלא הכי שיעוריה, ואף על גב דכי מזיג ליה לאו רביעית)!

אמר ליה רבא: הא דקאמרת 'שני חלקי מים ואחד יין מן היין השירוני' - יין השירוני לחוד, דרפי (רך); אי נמי התם משום חזותא (משום חזותא נקט ליה, ונהי נמי דדרי על חד תלת בטעמא - מראית דם לא הוא אלא בשני חלקים מים ואחד יין, ואי יהיב ביה טפי - דם הדומה לו כדם ירוק הוא, וטהור), אבל לטעמא בעי טפי; ודקאמרת 'מים מכד' - ומצטרפין? לענין שבת מידי דחשיב בעינן, והא נמי הא חשיב (דחזי לצרופי ביה מיא).

תנא: 'יבש' (יין קרוש) - ככזית (דמעיקרא הוה ביה רביעית, ובקרוש רביעית שלימה בעינן - דלאו בר מזיגה), דברי רבי נתן.

אמר רב יוסף: רבי נתן ורבי יוסי ברבי יהודה אמרו דבר אחד;
 רבי נתן - הא דאמרן; ורבי יוסי ברבי יהודה - דתניא: 'רבי
 יהודה אומר: ששה דברים מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל: דם
 נבלה, בית שמאי מטהרין (דאינו כבשר לטמא בנבלה בכזית, ולא תורת משקין לטומאה קלה;
 לי נראה דהאי דבית שמאי מטהרין - מטומאת נבלות לחודא קאמר, שלא יטמא אדם, אבל טומאה קלה יש בו)
 ובית הלל מטמאין [עד כאן דומה לעדויות פ"ה מ"א]; אמר רבי יוסי ברבי יהודה:
 אף כשטמאו בית הלל - לא טמאו אלא כדם שיש בו רביעית, הואיל
 ויכול לקרוש ולעמוד על כזית (שהוא שיעור נבלה לטמא אדם; והיינו 'אמרו דבר אחד':
 שכזית היבש, כשנימוח - הוי רביעית)';

אמר אביי: דילמא לא היא: עד כאן לא קאמר רבי נתן הכא דבעי
 רביעית (דכזית יבש בעי רביעית דלח, ובציר מרביעית לח ליקא כזית יבש, כדקאמר דכזית קרוש הויא
 ביה רביעית) אלא ביין, דקליש (וכשהוא לח - רב נפחו, וכשמתייבש - נצמק לשיעור קטן),
 אבל כדם, דסמיך (כשהוא לח הוי סמיך: עב וקרוב להיות קרוש, וכשיבש אינו נצמק לשיעור קטן,
 אלא מעט), כזית (יבש) לא בעי רביעית (לח, ודם נבילות מטמא בפחות מרביעית)?
 אי נמי עד כאן לא קאמר רבי יוסי ברבי יהודה התם דכזית סגי
 ליה ברביעית אלא כדם, דסמיך, אבל יין, דקליש - כזית הוי
 יותר מרביעית, וכי מפיק פחות מכזית ליחייב?

חלב כדי גמיעה:

איבעיא להו: כדי גמיה? או כדי גמיעה?
 אמר רב נחמן בר יצחק: (בראשית כד, יז) [וירץ העבד לקראתה ויאמר] הגמייני נא מעט מים
 מכך.
 איבעיא להו:

(שבת עז, ב)

'גראינין' או 'גרעינין' (מתניתין דפרקין דלעיל: 'חוץ מקליפתן וגרעיניהן')?
 אמר רבא בר עולא: (ויקרא כז, יח) [ואם אחר היבל יקדיש שדהו וחשב לו הכהן את הכסף על פי השנים
 הנותרת עד שנת היבל] ונגרע מערכך (והגרעינין זורקין ונגרעין מתוך האוכל).
 איבעיא להו: 'אוממות' או 'עוממות' (גבי גחלים מיייתנין ליה ב'כיצד צולין':
 גחלים, יכול עוממות? תלמוד לומר 'אש'; אי אש - יכול שלהבת כו')?
 אמר רב יצחק בר אבדימי: (יחזקאל לא, ח) [ארזים לא עממוהו בגן אלהים] (ברושים לא דמו אל
 סעפתיו וערמנים לא היו כפארתי כל עץ בגן אלהים לא דמה אליו ביפיו) (לא עממוהו - לא החשיכו מראיתו
 להיות הם נאים ממנו);

איבעיא להו: 'מאמציין' תנן (לקמן, גבי עינים של מת בפרק 'שואל' (שבת קנא, ב)) או
 'מעמציין'?

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: (ישעיהו לג, טו) [הלך צדקות ודבר מישרים מאס
 בבצע מעשקות נער כפיו מתמך בשחד אטם אזנו משמע דמים] ועוצם עיניו מראות ברע.

תנו רבנן: 'המוציא חלב של בהמה כדי גמיה, חלב של אשה ולובן
 של ביצה כדי ליתן במשיפא של קילור (שרגילין לשופו בחלב של אשה),
 קילור כדי לשוף במים (לשני עינים)';
 בעי רב אשי: כדי שיפה או כדי אחיזה ושיפה (אחיזה - מה שנדבק באצבעותיו,
 לבד מה שנותן בעיניו)?
 תיקו.

דבש כדי ליתן על הכתית:

תנא: 'כדי ליתן על פי כתית';

בעי רב אשי: על כתית = אפומא דכולה כתית (וכל מכה קרויה 'פה')? או
 דילמא אמורשא קמא דכתית (עליון של מכה), לאפוקי הודרנא [העור
 שמסביב למכה, שגם הוא נפוח], דלא?
 תיקו.

אמר רב יהודה אמר רב: כל מה שבוא הקב"ה בעולמו - לא ברא דבר
 אחד לבטלה: ברא שבלול (לימצ"א [למלא]) - לכתית (מניחה עליו); ברא
 זבוב - לצירעה (למי שעקצו צירעה - כותש זבוב ומניחה עליו); יתוש - לנחש,
 ונחש לחפפית (מין שחין), וסממית (אייראניא"ה בלעז [עכביש!]) לעקרב (עקיצת
 עקרב: כותש סממית ומניחה עליו).
 היכי עביד ליה?

מִיִּיתִי חֵדָּא אוֹכְמָא [שְׁחֹר, כְּהָה] וְחֵדָּא חִיּוּרָא [לְבָן, בְּהִיר] וְשִׁלְקִי לֵהוּ
[וּמְבַשֵּׁל אוֹתָם הִרְבֵּה] וְשִׁיפִי [וּמוֹשַׁח] לִיָּהּ.

תְּנוּ רַבָּנִין: 'חֲמִשָּׁה אֵימֹת הֵן: אֵימַת חֹלֶשׁ עַל גְּבוּרָה, אֵימַת מַפְגִּיעַ עַל
אֵלִי (מַפְגִּיעַ = חִיָּה קִטְנָה וְקוֹלָה גָּדוֹל, וְשׁוֹמֵעַ וִירָא שְׁתֵּהָא בְּרִיָּה גְּדוֹלָה, וְבוֹרַח), אֵימַת יְתוֹשׁ עַל
הַפִּיל, אֵימַת סַמְמִית עַל הָעֶקֶרֶב (יְתוֹשׁ נִכְנָס לִפְּיָל בְּחוֹטְמוֹ, וְכֵן סַמְמִית לְעֶקֶרֶב נִכְנָס לוֹ
בְּאֶזְנוֹ), אֵימַת סְנוּנִית עַל הַנֶּשֶׁר (סְנוּנִית - אֲרוֹנְדִּיִּל"א; נִכְנָסַת תַּחַת כְּנָפֵי הַנֶּשֶׁר וּמַעֲכָבוּ
מִפְּרִישָׁתָּ כְּנָפָיו), אֵימַת כִּילְבִּית עַל לֹוִיתָן (כִּילְבִּית = שֶׂרֶץ קָטָן, וְנִכְנָס לְדָג גָּדוֹל בְּאֶזְנוֹ).'
אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: מֵאֵי קָרָא? - (עֲמוּס ה', ט) הַמְּבַלִּיג שׁוֹד עַל עֵץ [וְשׁוֹד עַל מְבַצֵּר
יְבוּא] (הַמְּבַלִּיג שׁוֹד עַל עֵץ = הַמְּחַזִּיק שְׁדוּד עַל הַגְּבוּר).

רַבִּי זִירָא אֲשַׁכַּח לְרַב יְהוּדָה דְּהוּהָ קָאִי אֲפִיתַחָא דְּבִי חֲמוּהָ, וְחִזִּיָּהּ
דְּהוּהָ בְּדִיחָא דְּעֵתִיָּהּ, וְאִי בְּעֵי מִינִיָּה כָּל חֲלָלִי עֲלֵמָא (פִּירוּשׁ: דְּבָרִים הַנֶּעֱשִׂים
בְּכָל חֲלָל הָעוֹלָם) - הוּהָ אָמַר לִיָּהּ;
אָמַר לִיָּהּ: מֵאֵי טַעְמָא עִיזִי מַסְגֵּן בְּרִישָׁא (מֵהִלְכוֹת בְּרֵאשׁ הָעֵדֶר) וְהֵדֶר אֵימְרִי
[כְּבָשִׁים]?

אָמַר לִיָּהּ: כְּבָרִייתוֹ שֶׁל עוֹלָם, דְּבָרִישָׁא חֲשׂוֹכָא וְהֵדֶר נְהוּרָא (סֵתֶם עֵזִים
שְׁחֹרוֹת, סֵתֶם רַחֲלוֹת לְבָנוֹת).

מֵאֵי טַעְמָא הֵנִי מַכְסִּיָּין וְהֵנִי מַגְלִיָּין (הַעֲזִים אֵין לְהֵם אֱלִיָּהּ)?
הֵנִי דְּמַכְסִּיָּין מִינִיָּהּ (רַחֲלִים שְׁאֵנְחָנוּ מִתְּכִסִּין מִצְמָרִין) - מַכְסִּיָּין (גַּם הֵן מַכּוֹסוֹת),
וְהֵנִי דִּלָּא מַכְסִּיָּין מִינִיָּהּ - מַגְלִיָּין.

מֵאֵי טַעְמָא גְּמֵלָא זֹוֹטֵר גְּנוּבָתִיָּה [זְנָבוֹ]?

מִשׁוּם דְּאִכָּל כִּיִּסִּי (קוֹצִים; לְפִיכָךְ זָנְבוֹ קָצֵר: כְּדֵי שֶׁלֹּא יִדְבְּקוּ בָּהּ הַקּוֹצִים).

מֵאֵי טַעְמָא תוּרָא אֲרִיכָא גְּנוּבָתִיָּה?

מִשׁוּם דְּדִירָא בְּאֲגָמִי וּבְעֵי לְכַרְכוּשִׁי בְּקָי (לְהַבְרִיחַ הִיתוּשִׁין).

מֵאֵי טַעְמָא קֶרְנָא דְּקִמְצָא (קִמְצָא = אֲרֵבָה, וְלִי נִרְאָה: קִמְצָא = נִמְלָה) רְכִיכָא?

מִשׁוּם דְּדִירָא בְּחִילָפִי (עֲרֵבָה); וְאִי קִשְׁיָא (וְאֵם הִיתָה קִשְׁיָה) - נִדְיָא (תְּנוּד
וְתַעֲקֹר כְּשִׁתְּכָה בְּעִצִּים) וּמִתְעוּרָא (יִסְתַּמּוּ עֵינֵיהּ, שְׁמֵרֵאִית עֵינֵיהּ תְּלוּיָהּ בָּהּ, כְּדִשְׁמוּאֵל), דְּאִמְרָא
שְׁמוּאֵל: הָאִי מֵאֵן דְּבְּעֵי דְּלִיסְמִיָּה לְקִמְצָא - לְשִׁלּוּפִינָהּ לְקֶרְנִיָּה.

מֵאֵי טַעְמָא הָאִי תִימְרָא דְּתֶרְנִגוּלְתָּא מְדִלִי לְעִילָא (רִיס שֶׁל עֵין הַתַּחְתּוֹן כְּשֶׁעוֹצֵם
עֵינָיו עוֹלָה לְמַעֲלָה מִן הָעֲלִיּוֹן, וּבִשְׁאֵר כָּל בְּרִיָּה הָעֲלִיּוֹן שׁוֹכֵב עַל הַתַּחְתּוֹן)?

(מִשׁוּם) דְּדִירָא אֲדָפִי (שְׁעוֹלָה בְּלִילוֹת עַל הַקֶּרְשִׁים וְהַקּוֹרוֹת), וְאִי עֵיִל קִטְרָא -

מִתְעוּרָא (צִרִיךְ שִׁיעֲלָה הַתַּחְתּוֹן עַל הָעֲלִיּוֹן מִפְּנֵי הָעֵשֶׁן שֶׁלֹּא יִכְנַס בְּעֵינָיו)

[מִדּוּעַ קוֹרְאִים בְּאַרְמִית לְדִלָּת] 'דִּשָּׂא'?

דֶּרֶךְ שֵׁם;

[מִדּוּעַ קוֹרְאִים בְּאַרְמִית לְמִדְרָגָה] 'דֶּרְגָּא'?

דֶּרֶךְ גֵּג;

מִתְכוּלִּיתָא (דְּבַר שְׁמִטְבִּילִין בּוֹ כְּגוֹן כּוֹתֵחַ אוֹ שֹׂאֵר לִיפְתּוֹן)?

מִתִּי תְכִלָּה דָּא (לְכַשְׁיִכְלָה מָה נֹאכֵל, וְלִי נִרְאָה: מִתִּי תְכִלָּה דָּא - לְפִי שְׁאִינוֹ כֹּלָה עַד זְמַן אֲרוּךְ, שְׁאִינוֹ
נֹאכֵל אֲלֵא מַעֲטָא מַעֲטָא)

'בִּיתָא'?

בָּא וְאִיתִיב בָּהּ (שֶׁדֶרֶךְ לִישֵׁב בְּבֵית);

'בִּיקְתָּא' (בֵּית צֶרֶךְ וְקֶטָן)?

בִּי עֶקְתָּא [בֵּית מוֹעֶקָה];

'כּוּפְתָּא' (מִכְתָּשֶׁת; לְשׁוֹן אַחֵר: מִדָּה לְחִטִּין; וְלִי נִרְאָה: כְּמִין גּוֹלָם עֵץ עֲשׂוּי לִישִׁיבָה, כְּמוֹ 'כּוּפְתָּא שְׁאוּר

שִׁיחָדָה לִישִׁיבָה' דְּתִנְיָא בְּפִסְחִים (מִהֲב.))?

כּוּף וְתִיב (כְּפוּף אוֹתוֹ וְשֵׁב עָלָיו).

'לְבָנִי'?

לְבָנִי בְּנִי (מִתְקִיִּים לְדוֹרוֹת הִרְבֵּה).

'הוּצָא' (גָּדֵר קוֹצִים אוֹ לוֹלְבִים)?

חֲצִיצָה (אֵינוֹ דְּבַר קִיָּמָא, אֲלֵא חֲצִיצָה בְּעֵלְמָא).

'חֲצָבָא'?

שְׁחוּצָב מִים מִן הַנְּהָר.

'כּוּזָה' (כְּלִי חֶרֶס קֶטָן)?

כּוּזָה (כְּלוּמֹר: דְּבַר מוֹעֵט וְקָל כְּמוֹ זֶהוּ, מָהוּ חֲשׂוֹב לְמֵלֶאכְתּוֹ לִי מִיִּינָךְ בְּמִתְנָהּ)?

'שׁוּטִיתָא' (בֶּדֶשׁ הַדָּס שְׁמֶרְקֵדִין בּוֹ לְפָנֵי כֹלָה)?

שְׁטוּתָא (נִרְאָה הַמְּרָקֵד כְּשׁוֹטָה).

'מִשִּׁיכְלָא' (סִפֵּל גָּדוֹל שֶׁהִכֵּל רוֹחֲצִים יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם מִמֶּנּוּ)?

מאשי כולה (רוחץ את הכל) .
 'משכילתא' (ספל קטן ונאה) ?
 משיא כלתא (יחד לחשובים, כמו כלה ואשה חשובה לרוחץ ממנו) .
 'אסיאתא' (מורטייר [מכתשת]) ?
 חסירתא (שחסר החקיקה מבפנים) .
 'בוכנה' (עלי שכותשין בו) ?
 בוא וְאַפְּנָה .
 'לבושה' (חלוק עליון, שקורין שרו"ק [מעיל עליון, גלימה]) ?
 לא בושה (למנוע הבושה: שמכסה כל החלוקים התחתונים הקרועים ורעים) .
 'גלימא' ?
 שנעשה בו כגלם (שאינו לו חיתוך אברים) .
 'גולתא' (מקטורין נאה) ?
 גלי ואיתיב (כשהוא יושב - מגלה עצמו, שלא ישב עליו, שלא ילכלכנו ולא ישופנו בקרקע וישיר שערו ויקרע ויבלה) .
 'פוריא' ?
 שפרין ורביין עליה .
 'בור זינקא' (בור שיבשו מימיו קורין כן) ?
 בור זה נקי (חסר מימיו) .
 'סודרא' (דרך תלמידי חכמים לעטוף סודר) ?
 סוד ה' ליראיו .
 'אפדנא' (טרקלין של מלכים) ?
 אפיתחא דין (אל פתח זה יבאו הכל, אם למשפט אם לשרת המלך) .
 תנו רבנן: 'שלשה, כל זמן שמזקינין - מוסיפין גבורה, ואלו הן: דג, ונחש, וחזיר' .

שמן כדי לסוך אבר קטן:
 אמרי דבי רבי ינאי: שמן כדי לסוך אבר קטן (אחד מפרקי אצבע קטנה) של קטן בן יומו .
 מיתיבי 'שמן כדי לסוך אבר קטן וקטן בן יומו' - מאי? לאו אבר קטן דגדול (של אדם גדול, והאי 'קטן' - אאבר קאי) ואבר גדול של קטן בן יומו (אי נמי: אבר גדול של קטן, והאי 'קטן' - אגברא קאי, ולא אאבר) ?
 אמרי לך דבי רבי ינאי: לא! הכי קאמר: 'שמן כדי לסוך אבר קטן של קטן בן יומו' ('וקטן' אכולא מילתא קאי: אבר קטן של גוף קטן) .
 לימא כתנאי: 'שמן כדי לסוך אבר קטן וקטן בן יומו' - דברי דבי שמעון בן אלעזר; דבי נתן אומר: כדי לסוך אבר קטן; מאי לאו בהא קמיפלגי: דרבי שמעון בן אלעזר סבר: אבר קטן של קטן (והכי קאמר: כדי לסוך בו אבר קטן, וקטן יהא הגוף בן יומו), ורבי נתן סבר: אבר קטן דגדול או אבר גדול דקטן (חד 'קטן' אמרינן, או האבר או הגוף, אבל תרי קוטני - לא: אכל אבר קטן של קטן בן יומו - לא .
 לא! דכולי עלמא אבר קטן דקטן בן יומו לא ,

(שבת עח, א)
 וליתא דרבי ינאי (ורבי שמעון בן אלעזר - או או קתני: או אבר קטן של גדול, או להפך, וכולה חד שיעורא הוא), והכא בהא קמיפלגי: רבי שמעון בן אלעזר סבר אבר קטן דגדול ואבר גדול דקטן בן יומו כי הדדי נינהו, ורבי נתן סבר אבר קטן דגדול - אין, אבר גדול דקטן בן יומו - לא .
 מאי הוי עלה?

תא שמע, דתניא 'דבי שמעון בן אלעזר אומר: שמן כדי לסוך אבר קטן של קטן בן יומו' (ודרבי ינאי - תנאי היא) .

מים כדי לשוף בהן את הקילור:
 אמר אביי: מכדי כל מילתא דשכיחא ולא שכיחא (כל ששיערו חכמים לענין שבת והוא ראוי לשני דברים, חדא שכיחא וחדא לא שכיחא) - אזול רבנן בתר דשכיחא לקולא (ואפילו היא קולא ששיעורה גדול - אמרינן: סתמיה להא עביד, ולא אמרינן: הואיל וחזי נמי למילתא אחריתי, ששיעורה קטן - ניזיל בתרה לחומרא, ואף על פי דלא שכיחא); שכיחא ושכיחא (והיכא דשכיחי תרויהו) - אזול רבנן בתר דשכיחא לחומרא (ומשערינן בשיעורא זוטא); יין שתייתו שכיחא, רפואתו לא שכיחא (כגון לשוף בו קילור, ואף על גב דחזי לה: דאיכא דעביד בחלב אשה, ואיכא דעביד במיא וחסין על היין שדמיו יקרים) - (הלכך) אזול

רבנן בטר שתייתו (ושיעורו בכדי מזיגת כוס) דשכיחא לקולא (ואף על גב דלקולא: שיש כאן שיעור גדול); חלב (וכן חלב נמי חזי לאכילה ולשוף קילור) אכילתו שכיחא רפואתו לא שכיחא (שהרי אף המים ראויין לכך, ויש עושין ממים), (הלכך) אזול רבנן בטר אכילתו לקולא (ושיעורו בכדי גמיה, ואף על גב דקולא היא); דבש אכילתו שכיחא רפואתו (נמי) שכיחא (שאין משקה אחר ראוי לכתית), אזול רבנן בטר רפואתו לחומרא (הואיל ותרוייהו שכיחן, לחומרא בעינן לשעוריה); אלא מים, מכדי שתייתו שכיחא (שרוב שתיית מים הם, שאין אדם שותה יין לכל צמאיו כי אם לסעודתו) רפואתו לא שכיחא (שהרי שאר משקין ראויין לכך, ויש שפין קילור בשאר משקין), מאי טעמא אזול רבנן בטר רפואתו לחומרא? אמר אביי: בגלילא שנו (שהן עניים, ומקפידין בדבר מועט, וחסין על יין וחלב לשוף קילור, ואין שפין אלא במים, והלכך רפואתו נמי שכיחא, ובעינן למיזל לחומרא). רבא אמר: אפילו תימא בשאר מקומות, כדשמואל, דאמר שמואל: כל שקייני (כל משקין ששפין בהן קילור) מסו [מרפאים] ומטללי (מסככין על העין ומונעין מראיתו עד שיכלה מראיתו לגמרי, מפני שהן עבין ונגלדין כמין דבק שקורין גלחיי"ר) לבר ממיא דמסו (דעדיפי מכולהו) ולא מטללי (שנבלעין מיד, או ניגבין מהר, ולא נגלדין על גב העין).

ושאר כל המשקין ברביעית: תנו רבנן [נתוספתא שבת פ"ח מ"י [ליברמן]]: 'דם וכל מיני משקין - ברביעית; רבי שמעון בן אלעזר אומר: דם - כדי לכחול בעין אחת, שכן כוחלין לברקית (מייל"א [כתם לבן שבתוך העין] שבולטת בעין)' ומאי ניהו (מאיזה דם כוחלין אותו)? דמא דתרנגולת ברא [פרא]; רבן שמעון בן גמליאל אומר: דם - כדי לכחול בו עין אחת, שכן כוחלין ליארוד (תבלול; ובתוספתא [שבת פ"ח מ"י] ראיתי: 'לחורור', והן טיפות דקות של לובן הנולדות בעין, כדתנן בבכורות (לחב) גבי מומין); ומאי ניהו?

דמא דכרושתינא (עטלף, שקורין טלפ"א [מתרגמים 'חפרפרת', ולא נראה שרש"י לא ידע בין עטלף וחפרפרת!]), וסימניך: גוא לגוא (כרושתינא מצוי בתוך היישוב, שהוא ליארוד שהוא שוקע בתוך העין) ברא (דמא דתרנגולת ברא) לברא (לברקית, שהיא בולטת);

כמה דברים אמורים (דבעינן שיעורא)? - במוציא (לרשות הרבים), אבל במצניע (והוציאו) - כל שהוא חייב; (לקמיה פריך: אטו מצניע לאו מוציא הוא?) רבי שמעון אומר: כמה דברים אמורים (דמיחייב בשיעורא זוטא כי האי)? - במצניע, אבל במוציא (אדם שלא הצניעו, והוציאו) - אינו חייב אלא ברביעית; ומודים חכמים לרבי שמעון במוציא שופכין לרשות הרבים ששיעורן ברביעית (אדם שלא הצניעו אינו חייב אלא ברביעית, דבציר מהכי לא חזו, כדלקמן, לגבל טיט).

אמר מר 'כמה דברים אמורים? - במוציא, אבל במצניע כל שהוא'; אטו מצניע לאו מוציא הוא (הלא אין מתחייב אלא על ידי הוצאה)? אמר אביי: הכא במאי עסקינן בתלמיד (כגון שולי דגרי) שאמר לו רבו: "לך ופנה לי המקום לסעודה"; הלך ופנה לו דבר חשוב לכל - חייב עילויה (ואף על גב דלא אצנעיה רביה לצרכו); דבר שאינו חשוב לכל, אי אצנעיה רביה - מיחייב עילויה, ואי לא - לא מיחייב. (והכי קאמר: כמה דברים אמורים דבעינן שיעורא דחשיב במוציא - כלומר בדבר שאין לך לילך בו אלא אחר הוצאתו של זה, שהמחשבה תלויה בזה שהוציא; אבל במצניע בדבר שיש לך לילך אחר מחשבה של מצניע - כגון המצניע כל שהוא - חייב זה המוציא; ורבי שמעון בן אלעזר אמרה, ואזיל לטעמיה, דאמר בפרקין דלעיל דבדבר שאין מצניעין כמוהו והוכשר לזה והצניעו - נתחייב זה במחשבתו של זה; והוא הדין דמצי לאוקמי במצניע גופיה, ולמימר הכי: כמה דברים אמורים - במוציא בדבר שלא הוצנע, ואין לך לילך בו אלא אחר הוצאתו של זה, אבל אם היה זה מצניע דבר זה מתחילה, וחזר והוציאו - חייב! אלא משום דשמעינן ליה דאמר נתחייב זה במחשבה של זה - אוקמא אביי אפילו באחר שהוציאו, וכל שכן אם הוציאו הוא עצמו).

אמר מר 'מודים חכמים לרבי שמעון במוציא שופכין לרשות הרבים ששיעורן ברביעית'; שופכין למאי חזו? אמר רבי ירמיה: לגבל בהן את הטיט. והתניא [נתוספתא שבת פ"ח מ"ט [ליברמן]]: 'טיט כדי לעשות בהן פי כור (נקב שנותנין בו המפוח)'. (ושיעורא זוטא הוא, ומרביעית חזי לגבל טובא; וכיון דהוצאת טיט חשיבא בכדי פי כור, בעינן נמי לשעוריה בהנך דעבדי לטיט בכדי גיבול פי כור)?

לא קשיא: הא דמיגבל (כבר חשוב בכדי פי כור), הא דלא מיגבל (אבל זה שעדיין לא נגבל - אינו נשער בכך), לפי שאין אדם טורח לגבל טיט לעשות פי כור (לפי שאין אדם טורח לגבל שיעור מועט כזה, ואם בא לגבל - מגבל יותר, ועושה בו דברים אחרים).

משנה:

המוציא חבל כדי לעשות אוזן לקופה (לאוחזה בה), גמי כדי לעשות תלאי (לתלות בו) לנפה ולכברה; רבי יהודה אומר: כדי ליטול ממנו מדת מנעל לקטן (להראותו לאומן, "כמדה זו אני צריך");

נייר (מעשבים עושים אותו) כדי לכתוב עליו קשר מוכסין (יש לך אדם שנותן המכס לראש הנהר במקום אחד או מוחל לו במתנה, והוא מוסר לו חותם להראות למוכס שמחל לו המכס, ודרכו לכתוב בו שתי אותיות, והן גדולות משתי אותיות שלנו), והמוציא קשר מוכסין - חייב;

(שבת עח, ב)

המשך המשנה

נייר מחוק (שוב אינו ראוי לכתוב, לפיכך צריך שיעור גדול): כדי לכרוך על (פי) צלוחית קטנה של פלייטון, עור כדי לעשות קמיע, <דוכסוסטוס כדי לכתוב מזוזה>, <דאידי דדמיו יקרים - לא עבדי מיניה קשרי מוכסין, אלא תפילין ומזוזות, ולא מיחייב בשיעורא זוטא>, קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין, שהיא 'שמע ישראל', דיו כדי לכתוב שתי אותיות (לרושם על שתי חוליות של כלי, או על קרשים לזווגן), כחול כדי לכחול עין אחת, (לקמן פריך: עין אחת הא לא כחלי?!), דבק (גלי"ד) כדי ליתן בראש השפסף, (בגמרא מפרש לה) זפת וגפרית כדי לעשות נקב (כלי שנותנין בו כסף חי, סותם פיו בזפת או בגפרית, ונוקב בתוך הסתימה נקב דק להוציא בו) שעוה כדי ליתן על פי נקב קטן; חרסית (לבינה כתושה) כדי לעשות פי כור (שהמפוח נכנס בו) של צורפי זהב; רבי יהודה אומר: כדי לעשות פיטפוט (רגל למקום מושב הכור שהיו מושיבין על כן העשויו לכך, כגון טרפיי"ד [חצובה בעלת שלש רגלים] לשפות הקדירה), סובין כדי ליתן על פי כור של צורפי זהב (במקום שאין פחמין צורפין זהב באש של סובין), סיד כדי לסוד קטנה שבבנות (טופלות סיד להשיר את השיער); רבי יהודה אומר: כדי לעשות כלכל; רבי נחמיה אומר: כדי לסוד אונדפי.

גמרא:

חבל נמי ליחייב (בשיעורא זוטא: דחזי נמי) כדי לעשות תלאי לנפה ולכברה? כיון דחריק (כעין 'חרקי' [חריק]: מתוך שהוא קשה פוגם את העץ) במנא - לא עבדי אינשי.

תנו רבנן: 'הוציין' (של לולבי דקל) כדי לעשות אוזן לסל כפיפה מצרית (סל העשוי מצורי דקל);

סיב (ודילי"ת, שגדל סביב הדקל כעין מלבוש, ונכרך סביבותיו ועולה) - אחריים אומרים כדי ליתן על פי משפך (אונטודיי"ר) קטן לסנן את היין (שמעכב הפסולת והקמחים מליכנס לפי הכלי);

רבב (שומן או שמן) כדי לסוך תחת אספגין (רקיק שנותנין בתנור, וטחין תחתיו אליה) קטנה, וכמה שיעורה (של איספוגין)? - כסלע, והתניא 'כגרוגרת'?

אידי ואידי חד שיעורא הוא;

מוכין כדי לעשות כדור (פלוט"א) קטנה, וכמה שיעורו? - כאגוז, נייר כדי לכתוב עליו קשר מוכסין.

תנא: 'כמה' קשר מוכסין? - שתי אותיות, ורמינהו 'המוציא נייר חלק (שלא נכתב בו מעולם), אם יש בו כדי לכתוב שתי אותיות (קא סלקא דעתין: שתי אותיות דידן, דזוטרן) - חייב, ואם לאו - פטור'!! אמר רב ששת: מאי 'שתי אותיות'? - שתי אותיות של קשר מוכסין.

רבא אמר: שתי אותיות דידן ובית אחיזה, דהיינו 'קשר מוכסין' (קשר של מוכסין לא בעי גליון לבית אחיזה, שאוחזו כולו בכפו פשוט ורואה). מיתיבי 'המוציא נזיר מחוק ושטר פרוע: אם יש בלובן (גליון) שלו כדי לכתוב שתי אותיות, או ככולו כדי לכתוב על פי צלוחית קטנה של פלייטון - חייב, ואם לאו - פטור'; בשלמא לרב ששת, דאמר: 'מאי 'שתי אותיות' - שתי אותיות של קשר מוכסין', שפיר; אלא לרבא, דאמר: 'שתי אותיות דידן ובית אחיזה, דהיינו קשר מוכסין', הכא בית אחיזה לא צריך (שיכול לאוחזו במקום המחק, והשטר במקום הכתב) ! קשיא.

תנו רבנן: 'המוציא קשר מוכסין, עד שלא הראהו למוכס - חייב; משהראהו למוכס (ורואה שמחל לו ראש הנהר את המכס, שוב אין צריך לו, ולא חזי למידי) - פטור; רבי יהודה אומר: אף משהראהו למוכס חייב, מפני שצריך לו';

מאי בינייהו (כלומר: במאי פליגי, ולמאי קאמר רבי יהודה דצריך לו) ? אמר אביי: איכא בינייהו רהיטי מוכסא (קוראנ"ש [שליחים ורצים] שרצין אחר העוברים להעליל עליהם שלא נתנו המכס, וטורח לעוברים לחזור למוכס, ומצניע החותם להראות לאלו; ולתנא קמא לא מצנע ליה להכי, דכי רהטי בתריה - הדר לגבי מוכס); רבא אמר: מוכס גדול ומוכס קטן איכא בינייהו (פעמים שיש מוכס גדול שטורח לו לעמוד על הגשר כל היום, וממנה מוכס קטן, וזה מתחלה אינו מראה החותם של מלך אלא לגדול; ולרבי יהודה צריך לו, שהרי הקטן ימנענו מלעבור, ולתנא קמא אין צריך לו - שהגדול מוסר לו סימן דברים, ואומר לקטן, ועובר);

רב אשי אמר: חד מוכס איכא בינייהו מפני שצריך לו להראות למוכס שני (של מעבר אחר) דאמר ליה: חזי גברא דמוכס אנא (ולא לפוטרו מן המכס אלא להראות שהוא נאמן וחשוב, ואינו מבריש עצמו מן המכס, כדי שלא יעליל עליו לאחר זמן).

תנו רבנן: 'המוציא שטר חוב: עד שלא פרעו - חייב; משפרעו - פטור (לקמיה מפרש להו); רבי יהודה אומר: אף משפרעו חייב, מפני שצריך לו';

מאי בינייהו (כלומר: מאי פלוגתייהו, ומה טעם נותנין לדבריהם) ? אמר רב יוסף: אסור לשהות שטר פרוע איכא בינייהו; רבנן סברי אסור לשהות שטר פרוע (משום שנאמר (איוב יא, יד) אל תשכן באהליק עולה, הלכך: מלוה לא משהי ליה לצור על פי צלוחיתו - משום איסור, ולוה נמי לא משהי ליה - שמא יבא לידי מלוה, ויחזור ויתבענו), ורבי יהודה סבר מותר לשהות שטר פרוע (הלכך: כי הוציאו מלוה - חייב, דצריך לו לכרוך על פי צלוחית).

אביי אמר: דכולי עלמא אסור לשהות שטר פרוע, והכא - במודה (הלוח) בשטר שכתבו שצריך לקיימו (ולומר "לא פרעתי") קמיפלגי; תנא קמא סבר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו (וכל כמה דלא אמר הכי - לאו שטרא הוא, אי לאו משכח סהדי להכיר החתימה: דמאן קא משוי ליה שטרא - לוה, דאמר "כתבתי"; לוה נמי הא קאמר "פרעתי" - הפה שאסר הוא הפה שהתיר! הלכך, משפרעו, כלומר: משיאמר "פרעתי" - פטור, דלא צריך ליה), ורבי יהודה סבר מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו (דכיון דמודה שכתבו ולוה בו - הרי הוא כאלו קיימוהו חותמיו, וגובה בו כל זמן שמוציאו); ומאי 'עד שלא פרעו' ו'משפרעו' ?

(שבת עט, א)

עד שיאמר לוה "פרעתי" ו"לא פרעתי" (כלומר: עד שלא אמר "פרעתי" - חייב, משאמר "פרעתי" פטור, דבטל ליה).

רבא אמר: דכולי עלמא מודה בשטר שכתבו שצריך לקיימו (והכא בפרעו ולא פרעו ממש קאמר, ובשטר מקויים, ודכולי עלמא אסור לשהות שטר פרוע) והכא ככותבין שובר קמיפלגי: תנא קמא סבר כותבין שובר, ורבי יהודה סבר אין כותבין שובר. (יש גורסין: תנא קמא סבר אין כותבין שובר על שטר פרוע שאתה מצריכו לשמור שוברו מן העכברים, אלא מחזיר לו ושורפו ואסור להשהותו, ורבי יהודה סבר כותבין שובר, ועל ידי שובר מותר לשהות שטר פרוע לצור על פי צלוחיתו; ולא היא, חדא: דכיון דאסור לשהות שטר פרוע - אפילו על ידי שובר נמי אסור להשהותו, שמא יאבד השובר וזה חוזר וגובה בו, ועוד, לרבי יהודה אין כותבין שובר שמעינן ליה בבבא בתרא (פ"י משנה ה"ז; בבלי קע"ב), דתנן: מי שפרע מקצת חובו, רבי יהודה אומר: יחליף, רבי יוסי אומר: יכתוב שובר!

והכי גרסינן: תנא קמא סבר כותבין שובר, והכי קאמר: משפרעו לוה, והוציאו מלוה בשבת - פטור, שאינו צריך לו; ואי אמרת כיון דראוי לצור על פי צלוחיתו הוא דבעי אהדורי ללוה - לא משהי ליה, שמא יבא לידי מלוה ויחזור ויתבענו, ואי נמי לא מהדר ליה מלוה - לא איכפת ליה ללוה, דמלוה כתב ליה ללוה שובר

עילויה! **ורבי יהודה סבר: אין כותבין שובר**, הלכך צריך הוא המלוה דבעי אהדורי, ואי לא מהדר ליה - חוזר ותובעו לו מה שפרעו, דלא טגי ליה בשובר, דצריך לשומרו מן העכברים.)
רב אשי אמר: (פלוגתייהו - כשהוציאו לזה הוא, ומה הוא צריך לו דקאמר - ודאי לא לצור, דמשום סתימת פי צלוחית לא משהי ליה, שמא יבא ליד המלוה, אלא) **מפני שצריך להראותו לבעל חוב שני**, דאמר ליה **"חזי גברא דפרע אנא!"** (משהי ליה להראותו לשאר בעלי חובות, ולהתהלל שהוא פורע חובותיו).

עור כדי לעשות [קמיע]:
בעא מיניה רבא מרב נחמן: המוציא עור בכמה? (משום דבעי למיבעי מיניה הנך בעיי אחריייתא, בעא מיניה הא, ואף על גב דמתניתין היא.)
אמר ליה: כדתנן 'עור כדי לעשות קמיע';

[המעבדו בכמה?]
אמר ליה: לא שנה;
לעבדו בכמה (עור העומד לעבדו, ועדיין לא עבדו, בכמה שיעור הוצאתו)?
אמר ליה: לא שנה.
ומנא תימרא?

כדתנן [שבת פ"ג מ"ד]: 'המלכין (צמר) והמנפץ והצובע והטווה שיעורו כמלא רוחב הסיט כפול (סיט - כדי הפרש אצבע מהאמה; סיט כפול = שני סיטין),
והאורג שני חוטין שיעורו כמלא רוחב הסיט <כפול>', אלמא כיון (דמנפץ ומלכין) דלטוייה קאי, שיעורא כטווי; הכי נמי כיון דלעבדו קאי - שיעורו כמעובד;
ושלא לעבדו (אינו עומד לעבד) - **בכמה?**
אמר ליה: לא שנה.

ולא שני בין מעובד לשאינו מעובד?
איתיביה: 'המוציא סמנין שרוין - כדי לצבוע בהן דוגמא (והוא כשיעור הצריך) **לא ירא** (של גרדי: לסתום פי קנה שפקעית הערב נתונה בו), **ואילו בסמנין שאינן שרוין תנן** [שבת פ"ט מ"ה]: **'קליפי אגוזים** (קליפה לחה שעל קליפי אגוז) **וקליפי רמונין סטים** (וישוד"א) **ופואה** (וורנצ"א) **כדי לצבוע בהן בגד קטן [לפי] סבכה** ([לשערה] לקופ"א - נותנין בגד באמצעייתה, והאי שיעורא נפיש) **!?**
הא - איתמר עלה (לקמן בפרק 'רבי עקיבא' מתוך לה רב פפא הכי): **אמר רב נחמן**
אמר רבה בר אבוא: לפי שאין אדם טורח לשרות סמנין לצבוע בהן דוגמא לא ירא (ואם בא לשרותה - שורה כדי פי סבכה; אבל עור - טורח אדם לעבד כדי קמיע, ומעובד נמי פחות מכדי קמיע לא חשיב).

והרי זרעוני גינה, דמקמי דזרעינהו תנן [שבת פ"ט מ"ז]: **'זרעוני גינה פחות מכגורגרת; רבי יהודה בן בתיא אומר: חמשה'**, **ואילו בתר דזרעינהו תנן** [שבת פ"ח מ"ה]: **'זבל וחול הדק כדי לזבל בו קלח של כרוב - דברי רבי עקיבא, וחכמים אומרים כדי לזבל כרישא'?**
הא - איתמר עלה: אמר רב פפא: הא דזריע הא דלא זריע, לפי שאין אדם טורח להוציא נימא (גרעין) אחת לזריעה.

והרי טיט דמקמי דליגבליה תניא [תוספתא שבת פ"ח מ"י [ליברמן]]: **'מודים חכמים לרבי שמעון במוציא שופכין לרשות הרבים ששיעורן כרביעית',**
והוינן בה: שופכין למאי חזו? ואמר רבי ירמיה: לגבל בהן את הטיט' **ואילו בתר דגבליה תניא** [תוספתא שבת פ"ח מ"ט [ליברמן]]: **'טיט כדי לעשות בהן פי כור'!**

התם נמי כדאמרן: לפי שאין אדם טורח לגבל את הטיט לעשות בו פי כור.

תא שמע, דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא: שלשה עורות הן: מצה וחיפה ודיפתרא:

'מצה' - כמשמעו (שאינן לה שום תיקון): **דלא מליח ודלא קמיח** (משהין אותו בקמח ומים) **ודלא עפיץ** (מתקנין אותו בשחיקת עפצים, כמו שעושין כאן בשחיקת קליפת ארז, שקורין טנ"א [קליפת אלון]);

וכמה שיעורו (להוצאת שבת)?
תני רב שמואל בר רב יהודה: כדי לצור בו משקולת קטנה;
וכמה?

אמר אביי: ריבעא דריבעא דפומבדיתא (רובע ליטרא של פומבדיתא: דרך הסוחרים לצור משקולת של עופרת כדי שלא תפחת, לפי שהמתכת נשחקת תמיד, ונפחת מאליו);
'חיפה' - דמליח, ולא קמיח ולא עפיץ;
וכמה שיעורו?

כדתנן: 'עור כדי לעשות קמיע' (קמיע - בציר שיעוריה מכדי לצור משקולת).
 'דיפתרא' - דמליח וקמיה ולא עפיץ;
 וכמה שיעורו?
 כדי לכתוב עליו את הגט (ותנן (גיטין פ"ט מ"א, פה"א), גרפו של גט: "הרי את מותרת לכל אדם",
 ושמו ושמה, והעדים והזמן, ושיעור זה קטן מכולן).
 קתני מיהת 'כדי לצור בו משקולת קטנה', ואמר אביי 'ריבעא
 דריבעא דפומבדיתא' (אלמא: שיעור דאין מעובד נפיש) !?
 התם בבישולא (לח כמו שהופשט קרי 'בשולא'; לשון בשול שהוא לח, דאכתי לא חזי לעיבוד; אבל
 יבש - חזי לעיבוד, וכיון דחזי לעיבוד - הוי כמעובד)
 והתנן [כלים פ"ב מ"ב]: 'הכגד - שלשה על שלשה למדרס' (אבל למגע - שלש על שלש,
 והן אצבעות), 'השק - ארבעה על ארבעה, העור - חמשה על חמשה, מפץ -
 ששה על ששה, בין למדרס בין למת', ותאני עלה: 'הכגד והשק
 והעור: כשיעור לטומאה כך שיעור להוצאה' (להוצאת שבת) ' (אלמא שאין
 מעובד - חמשה טפחים בעינן, ומתניתין מוקי במעובד) !?
 הוא בקורטובלא (מבשלו ברותחין ומתקשה לישוב עליו ולכסות דלובקאות, שקורין פושדטוי"ל
 [אולי צ"ל פולדשטוי"ל, [כסא מתקפל] ומטות, ולעשותו שולחן).

(שבת ע"ט, ב)
 קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה:
 ורמינהו: 'קלף ודוכסוסטוס' (קלף שניטלה קליפתו העליונה) - כדי לכתוב
 עליו מזוזה (שמע' והיה אם שמוע') !?
 מאי 'מזוזה'? - מזוזה שבתפילין (דהתם ארבע אגרות לארבע פרשיות, ושיער בחד
 מיניהו, דהיינו 'שמע' - קטנה שבהם).
 וקרי להו לתפילין 'מזוזה'?
 אין, והתניא [דומה למשנה ידים פ"ג מ"ג, ע"ס הרחבה]: 'רצועות תפילין עם התפילין
 - מטמאות את הידים' (לענין תרומה, כדאמרן בשמונה עשר דבר בפרק קמא (שבת י"א));
 כפני עצמן - אין מטמאות את הידים;
 רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון: הנוגע ברצועה -
 טהור, עד שיגע בקציצה (הוא הדפוס של עור שחתוך לארבע בתיים, כמין בית יד של עור,
 והאיגרות בתוכו);
 רבי זכאי משמו אומר: טהור עד שיגע כמזוזה (הן האיגרות שהן בתוך הבתיים)
 עצמה' !
 והא מדקתני סיפא (דההיא דלעיל: 'קלף כדי לכתוב בו') 'קלף כדי לכתוב עליו
 פרשה קטנה שבתפילין שהיא 'שמע ישראל' - מכלל דרישא במזוזה
 עצמה עסקינן (וקשיא רישא אסיפא) !?
 הכי קתני: 'קלף ודוכסוסטוס שיעורן' (של כל אחד) בכמה? -
 דוכסוסטוס כדי לכתוב עליו מזוזה (אדוכסוסטוס דלא חזי לתפילין), (וסיפא
 פריש) קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין שהיא 'שמע
 ישראל'.

אמר רב: דוכסוסטוס הרי היא כקלף: מה קלף כותבין עליו תפילין
 - אף דוכסוסטוס כותבין עליו תפילין.
 תנן: 'קלף - כדי לכתוב פרשה קטנה שבתפילין, שהיא 'שמע ישראל',
 קלף - אין, דוכסוסטוס לא (דוכסוסטוס לא הוי בשיעורא זוטא כי האי, אלא בכדי לכתוב
 שתי פרשיות דמזוזה, ואי דוכסוסטוס חזי לתפילין - הוה ליה לשיעורא זוטא דתפילין) !
 למצוה (מצוה מן המובחר - קלף בעינן, וסתמא דכל איניש מצוה מעלייתא עביד, הלכך לא מצוה
 דוכסוסטוס לתפילין, והוה ליה 'אין מצניעין כמוהו').
 תא שמע: 'הלכה למשה מסיני: תפילין על הקלף, ומזוזה על
 דוכסוסטוס; קלף במקום בשר, דוכסוסטוס במקום שיעור' !
 למצוה.
 והתניא 'שינה פסול' ?
 אמזוזה (אם כתבה על הקלף).
 והתניא 'שינה בזה ובה - פסול' !?
 אידי ואידי אמזוזה, והא דכתבינהו אקלף (אפילו) במקום שיעור (וכל
 שכן במקום בשר, דהילכתא: מזוזה במקום שיעור), אי נמי אדוכסוסטוס במקום בשר;
 ואיבעית אימא: 'שינה בזה ובה' - תנאי היא, דתניא: 'שינה
 בזה ובה - פסול; רבי אחא מכשיר משום רבי אחי בר חנינא'

ואמרי לה 'משום דכי יעקב כרכי חנינא' (ורב מוקי לדרבי אחי אתפילין דכתבן על דוכסוסטוס, ואמר כוותיה) .

רב פפא אמר: רב - דאמר כתנא דבי מנשה, דתנא דבי מנשה: 'כתבה על הנייר (של עשבים) ועל המטלית - פסולה; על הקלף ועל הגויל (מעובד בעפצים) ועל דוכסוסטוס - כשרה'; 'כתבה' מאי?: אילימא מזוזה מזוזה - אקלף מי כתבינן? אלא לאו תפילין! וליטעמין תפילין אגויל מי כתבינן? [אלא] כי תניא ההיא - בספר תורה.

לימא מסייע ליה (לרב): ' (רישא דברייטא: תפילין של יד עושין אותן של ראש, ואותן של ראש אין עושין אותן של יד, לפי שאין מורדין כו') כיוצא בו תפילין שבלו וספר תורה שבלה - אין עושין מהן מזוזה (אין מחתכין ממנה ידיעה שפרשיות 'שמע' 'והיה אם שמוע' בתוכה, לקובען במזוזה), לפי שאין מורדין מקדושה חמורה לקדושה קלה'; טעמא דאין מורדין, הא מורדין - עושין; דכתיבא (הנך תפילין) אמאי? לאו דכתיבא אדוכסוסטוס (שהוא כשר למזוזה, הלכך: הא מורדין - עושין)?

לא, דכתיבא על הקלף. ומזוזה אקלף מי כתבינן? אין, והתניא: 'כתבה על הקלף, על הנייר, ועל המטלית - פסולה; אמר רבי שמעון בן אלעזר: רבי מאיר היה כותבה על הקלף מפני שמשמרת'!

השתא דאתית להכי (דמזוזה אקלף כשרה) - לרב נמי לא תימא (במילתיה דרב) 'דוכסוסטוס הרי הוא כקלף', אלא אימא 'קלף הרי הוא כדוכסוסטוס: מה דוכסוסטוס כותבין עליו מזוזה - אף קלף כותבין עליו מזוזה'.

דיו כדי לכתוב:

(שבת פ, א)

תנא: 'שתי אותיות בדיו (דיו יבש), ושתי אותיות בקולמוס, שתי אותיות בקלמריין' (קסת הסופר) ' (כלומר: כל היכא דמפיק ליה - שיעורו כשתי אותיות); בעי רבא: אות אחת בדיו אות אחת בקולמוס אות אחת בקלמריין - מהו (מי מיצטרפי או לא)? (ואי אמרת 'תיפוק ליה משום קולמוס' - לא מחייב עליה משום שהוא טפל לפחות מכשיעור, דתנן לקמן (שבת פ"י מ"ה, דף צג, ב) 'המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי - פטור אף על הכלי מפני שהכלי טפילה לו';) תיקו.

אמר רבא: הוציא שתי אותיות וכתבן כשהוא מהלך (שלא עמד לפוש דתהוי הנחת גופו הנחה) - (אפילו הכי) חייב: כתיבתן זו היא הנחתן (דעיקר הנחת דיו - על הכתב הוא);

ואמר רבא: הוציא אות אחת וכתבה וחזר והוציא (בהעלם אחד) אות אחת וכתבה - פטור; מאי טעמא? - בעידנא דאפקא לבתרייתא חסר ליה לשיעורא דקמיתא (כשמתביבשת - נחסר השיעור, ולכי גמרה הוצאה דבעינן לצרופה - אין כאן שיעור שתי אותיות) .

ואמר רבא: הוציא חצי גרוגרת אחת והניחה, וחזר והוציא חצי גרוגרת אחת והניחה, ראשונה נעשה כמי שקלטה כלב או שנשרפה - ופטור;

ואמאי? הא מנחה (וכיון דבהעלם אחד - מצטרפי לכי גמרה הוצאה)? הכי קאמר: ואם קדם והגביה ראשונה קודם הנחת שנייה - נעשית ראשונה כמי שנקלטה [כלב] או שנשרפה, ופטור (דתנן לקמן [שבת פ"א מ"ג, דף קב, א]: הזורק וקלטה כלב - פטור, דלא הויא הנחה מכחו; והכא נמי, כי גמרה הוצאה - בטלה להנחה קמיתא, והויא כמאן דליתא) .

ואמר רבא: הוציא חצי גרוגרת והניחה, וחזר והוציא חצי גרוגרת והעבירה דרך עליה - חייב; ואמאי?: הא לא נח? כגון שהעבירה תוך שלשה.

והאמר רבא 'תוך שלשה לרבנן צריך הנחה על גבי משהו' (לרבנן, דפליגי לקמן ב'הזורק', ולית להו 'קלוטה' כמו שהונחה, אפילו עברה סמוך לקרקע - לא מיחייב עד שתנוח על גבי משהו: מקום כל שהוא, ולא בעינן מקום ארבעה הואיל ובתוך שלשה הוא, מכל מקום הנחה כל דהו בעינן) ? לא קשיא: כאן בזורק, כאן במעביר (מעביר לא צריך הנחה, דהא מנחה בידו, דידו סמוכה לקרקע).

תנו רבנן: 'הוציא חצי גרוגרת וחזר והוציא חצי גרוגרת כהעלם אחד - חייב, בשתי העלמות - פטור';
רבי יוסי אומר: כהעלם אחד לרשות אחד - חייב, לשתי רשויות (ושתייהן רשות הרבים, אלא שיש הפסק ביניהם) - פטור.
אמר רבה [על דברי רבי יוסי, שפטור במוציא לשתי רשויות]: והוא שיש חיוב חטאת ביניהם (שמופסקות ברשות היחיד), אבל כרמלית (אבל אם היה כרמלית מפסיק, כגון: קרפף יותר מבית סאתים, או בקעה ושני בתים פתוחים, אחד לרשות הרבים זה ואחד לזה, והוציא חצי גרוגרת מבית זה לרשות זה וחצי גרוגרת מבית זה לרשות זה שהיא פתוחה לה) - לא (פטור, אלא) חייב: דכיון דלא מפסיק לה רשות היחיד - חדא רשותא הוא.
אביי אמר: אפילו כרמלית, אבל פיסלא (עץ שוכב לרחבו של רשות הרבים וממלא כל רחבו, והוציא חצי גרוגרת מביתו מכאן, וחצי גרוגרת מכאן) - לא (פטור, אלא חייב);
ורבא אמר: אפילו פיסלא!
ואזדא רבא לטעמיה, דאמר רבא: רשות שבת כרשות גיטין דמיא (ולענין גיטין - פיסלא רשות לנפשיה הוא, כדאמרן ב'הזורק' (גיטין ע"ב): 'ההוא גברא דזרק גיטא לדביתהו בחצירו, איגנדר גיטא ונפל בפיסלא', ואוקי התם: שהשאיל לה מקום בחצירו; חד מקום - מושלי אינשי, תרי מקומות - לא מושלי אינשי).

כחול כדי לכחול עין אחת:
'עין אחת' ? הא לא כחלי (אלא שתי עינים) ?
אמר רב הונא: שכן צנועות כוחלות עין אחת (צנועות = שהולכות מעוטפות, ואין מגלות אלא עין אחד לראות, וכוחלות אותו).
מיתיבי 'דכי שמעון בן אלעזר אומר: כחול, אם לרפואה - כדי לכחול עין אחת; אם לקשט - בשתי עינים' !?
תרגמא הילל בריה דרבי שמואל בר נחמני: כי תניא ההוא - בעירונית. (בנות כפרים אינן צריכות צניעות כל כך, שאין שחוק וקלות ראש מצוי שם, ועמה מועטין, ואינן מכסין פניהם, וכוחלות שני עיניהם.)

שעוה כדי ליתן ע"פ נקב קטן:
תנא: 'כדי ליתן על פי נקב קטן של יין' (למעוטי שמן ודבש, שהיין זב דרך נקב קטן יותר משמן ודבש).

דבק כדי ליתן בראש השפשף:
תנא: 'כדי ליתן בראש שפשף שבראש קנה של ציידין' (מושיבין נסד קטן בראש קנה, ונותנין עליו דבק, והעוף יושב עליה ונדבק בו, וצריך ליתן שם הרבה כדי שיהא העוף נדבק בו).

זפת וגפרית כדי לעשות [נקב]:
תנא: 'כדי לעשות נקב קטן'.

חרסית כדי לעשות פי כור [כדי לעשות פי כור של צורפי זהב; רבי יהודה אומר: כדי לעשות פיטפוט]:
למימרא דשיעורא דרבי יהודה נפיש? הא קיימא לן דשיעורא דרבנן נפיש, דתנן [שבת פ"ח מ"ט]: 'רבי יהודה אומר: כדי ליטול הימנו מדת מנעל לקטן' !?
אימא 'כדי לסוד (לטוח בקעים שבו) פיטפוט כירה קטנה'.

סובין כדי ליתן על פי כור של צורפי זהב:

(שבת פ"ב)
תנו רבנן: 'המוציא שיער כדי לגבל בו את הטיט (שיער יפה לטיט); [טיט] לעשות פי כור של צורפי זהב'.

סיד כדי לסוד [קטנה שבבנות]:

תנא: 'כדי לסוד אצבע קטנה שבכנות' (דרכן לסוד את כל הגוף, להאדים).
 אמר רב יהודה אמר רב: בנות ישראל שהגיעו לפירקן ולא הגיעו
 לשנים (שהביאו שתי שערות, ולא באו לכלל שנים הראויות לכך, ומתביישות בדבר): בנות
 עניים טופלות (מושחות) אותן בסיד, בנות עשירים טופלות אותן
 בסולת, בנות מלכים טופלות אותן בשמן המור, שנאמר (אסתר ב, יב) [ובהגיע
 תר נערה ונערה לבוא אל המלך אחשורוש מקץ היות לה כדת הנשים שנים עשר חדש כי כן ימלאו ימי מרוקיהן]
 ששה חדשים בשמן המור [וששה חדשים בבשמים ובתמרוקי הנשים].

מאי 'שמן המור'?

רב הונא בר חייא אמר: סטכת;

רב ירמיה בר אבא אמר: שמן זית שלא הביאה שלישי.

תניא: 'רבי יהודה אומר: אנפיקנון' (דתנן במנחות (פ"ח מ"ג; דף פה, ב): 'אין מביאין
 אנפיקנון') = שמן זית שלא הביאה שלישי'.

ולמה סכין אותו (היינו שמן המור)?

שמשיר את השיער ומעדן הבשר.

רב ביבי הויה ליה ברתא, טפלה אבר אבר, שקל בה ארבע מאות
 זוזי (שנתייפה, וקפצו עליה המהוגנין לה, ונתנו לו ממון); הוה ההוא נכרי
 בשבכותיה, הויה ליה ברתא, טפלה בחד זימנא - ומתה; אמר "קטל
 רב ביבי לברתי"!

אמר רב נחמן: רב ביבי דשתי שיכרא - בעיין בנתיה טפלא (השכר
 משחיר ומרבה שיער); אנן דלא שתינן שיכרא - לא בעיין בנתן טפלא.

רבי יהודה אומר: כדי לסוד כלכול [רבי נחמיה אומר: כדי לסוד

אונדפין];

מאי 'כלכול' ומאי 'אנדיפי'?

אמר רב: צידעא (טינפל"א [רקח, צדע], וסדין אותה להשכיב השיער) ובת צידעא (למטה
 הימנה, להסיר שיער דק, והוא אנדיפי).

למימרא דשיעורא דרבי יהודה נפיש (בתמיה)? הא קיימא לן (גבי גמי)

דשיעורא דרבנן נפיש (דשיעורא דרבי יהודה זוטא, ומחמיר בשיעורי שבת) !?

(ומשני): זוטא מדרבנן (דאמרי: לסוד אצבע קטנה) ונפיש מדרבי נחמיה.

מיתיבי [תוספתא שבת פ"ח מנחתו כבוד [ליברמן]]: 'אמר רבי: נראין דברי רבי יהודה

כחבוט' (סיד הנימוח במים הרבה, דהוא עשוי לסוד כלכול), ודברי רבי נחמיה כביצת

הסיד (הנגבל במים, ועשוי ביצים מוטנס'ס בלעז [גוש בצקי דביק] הוא עשוי לסוד אנדיפי),

ואי סלקא דעתא צידעא ובת צידעא (אנדיפי נמי שיעור הוא כגון בת צידעא), אידי

ואידי חבוט (כלכול ואנדיפי תרומיהו בסיד חבוט ונמוח סדין אותו) !?

אלא אמר רבי יצחק: אמרי דבי רבי אמי: [כוונת רבי נחמיה]

אנדיפא (אנדיפא = כלי חרס ולו שני דדין, אחת למעלה ואחת למטה; וכשרוצה למלאותו - סותם את

הדד התחתון; ולשון אנדיפי - 'שתי פיות', כדתניא (עירובין קדא): מעלין בדיופי, ובתוספתא גרס: באנדיפי).

מתקיף לה רב כהנא: וכי אדם עושה מעותיו אנפרות (הפסד: לשום יין בכלי

סותם בסיד, והיין ממחה הסיד ויוצא)?

אלא אמר רב כהנא: שנתות, כדתנן (במנחות פ"ט מ"ב): 'שנתות' (סימנים: כלי חרס

גדול, ויש בו בליטות בליטות כמין אגוזים קטנים: עד כאן לסאה, עד כאן לסאתים; וסדין אותו בסיד כדי

שיהיו לבנות ונכרות) הוה כהין: עד כאן לפר (חצי ההין), עד כאן לאיל

(שלישית ההין), עד כאן לכבש (רביעית ההין, דכתיב [במדבר כח, יד] חצי ההין יהיה לפר וגו'; כן לשון

מורי הזקן מפי אביו, ששמע מרבי שמעון);

(ורבותי מפרשים: אנדיפא - כל הגוף, ומתוך שאינו עשוי להשכיב השיער אלא להאדים - בעי סיד עב

אנפרות - שאינו סד בו בתו לאחר שקנאו, דחייש שמא תמות, כי ברתיה דההוא נכרי.

שנתות - כלומר: אבר אבר יטפלה; ואי אפשר בלשון זה, ולא נאמר שיטת התלמוד כן להזכיר אבר אבר בלשון

'שנתות', ויצטרך להביא פירוש לפירוש 'שנתות היו בהין'?).

ואיבעית אימא מאי 'אנדיפא'? - אפוא (פדחת, שלא במקום שיער, ולהאדים),

וכי הא: דההוא בר גליל [דאיכלע לבבל] דאמרו ליה "קום דרוש

לנו במעשה מרכבה" - אמר להו: "אדרוש לכו כדרוש רבי נחמיה

לחבריה!", ונפקא ערעיתא (צירעה) מן כותל ומחתיה באנדיפי (פדחתו)

ומית, ואמרו ליה: מן דיליה - דא ליה (מידו היתה זאת לו, שלא היה לו לדרוש

במרכבה).

משנה:

אדמה (ארזילי"י [סוג של טיט, חימר]) - כחותם המרצופין (שקין העשוין מקליפת עץ גדול שנושאים בהן פרקמטיא בספינות וחותמין אותם), דברי רבי עקיבא; וחכמים אומרים: כחותם האיגרות (שחותמין אותם שלא יקרב איש בהן אלא מי שנשתלחו לו; ושיעורא דרבנן זוטר); זבל וחול הדק - כדי לזבל קלח של כרוב, דברי רבי עקיבא; וחכמים אומרים: כדי לזבל כרישא (קפלוט, ושיעוריה זוטר משל כרוב); חול הגס - כדי ליתן על מלא כף סיד (בגמרא מפרש: כף של סידין, טרואי"ל); קנה - כדי לעשות קולמוס, ואם היה עבה או מרוסס (סדוק סדקין הרבה, כמו והכה הבית הגדול רסיסים (עמוס וי"א)) - כדי לבשל בו ביצה קלה שבביצים (בגמרא מפרש לה), טרופה ונתונה באילפס.

גמרא:

'על מלא כף סיד':

תנא: 'כדי ליתן על פי כף של סידין'.

מאן תנא דחול מעלי ליה לסיד?

אמר רב חסדא: רבי יהודה היא, דתניא [דומה לתוספתא סוטה [ליברמן] פ"ט מ"ט]: 'לא יסוד אדם את ביתו כסיד (לאחר חורבן, משום אבילות של ירושלים) אלא אם כן עירב בו תבן או חול (שלא יהא לבן כל צרכו); רבי יהודה אומר: תבן מותר, חול אסור, מפני שהוא טרכסיד (סיד חזק ומתקשה יותר משאם לא עירב בו)'. (ב)

רבא אמר: אפילו תימא רבנן: קילקולו זהו תיקונו (דאי לאו דמקלקל ליה ומשחירו - לא היה מישתרי; הלכך על כרחך הא דקשיא ליה - מעליותא היא לגביה, ומשערינן ביה) ! (ורבותי מפרשין: קילקולו - לובן, זה תיקונו - לענין חזק; ולא נהירא לי: ד'קילקולו זהו תיקונו' - משמע דשם הקלקול מתקנו, ולהאי לישנא - אין שם הקלקול מתקנו, ולמה הזכיר קילקול כאן? הכי הוה [ליה] לתרוצי: נהי דאשחורי משחיר, אחזקי מחזקי!)

קנה כדי לעשות קולמוס:

תנא: 'קולמוס המגיע לקשרי אצבעותיו'.

בעי רב אשי: קשר העליון (של אמצע היד) או קשר התחתון (של אמצע האצבע)? תיקו.

ואם היה עבה נאו מרוסס כדי לבשל בו ביצה קלה שבביצים, טרופה ונתונה באילפס:

תנא: 'טרופה בשמן ונתונה באילפס'.

אמר ליה מר בריה דרבינא לבריה: מי שמיע לך 'ביצה קלה' מאי היא?

אמר ליה ביעתא דצילצלא (עוף קטן);

מאי טעמא? משום דזוטר? אימא דציפרתא? אישתיק.

אמר ליה: מידי שמיע לך בהא?

אמר ליה: הכי אמר רב ששת: ביצת תרנגולת; ומאי קרו לה 'ביצה קלה'? - שיערו חכמים אין לך ביצה קלה לבשל יותר מביצת תרנגולת.

ומאי שנא כל שיעורי שבת כגרוגרת (באוכלין, וכל הוצאתן וקצירתן וטחינתן כגרוגרת), והכא כביצה?

אמר ליה: הכי אמר רב נחמן: כגרוגרת מביצה קלה (כגרוגרת מביצת תרנגולת, שהיא ממהרת לבשל, ולא כביצה שלימה שעורו).

(שבת פא, א)

משנה:

עצם - כדי לעשות תרוד (כף [קטנה], קוליי"ד);

רבי יהודה אומר: כדי לעשות ממנו חף (קא סלקא דעתך דפותחת של חף עצמה, ושיעורה נפיש מתרוד);

זכוכית - כדי לגרור בו ראש הכרכר (עץ יש לאורגין, וראשו חד);

צרור או אבן - כדי לזרוק בעוף.

רבי אלעזר בר יעקב אומר: כדי לזרוק בבהמה (דלא טרח איניש למשקל צרור משום עוף להבריחו, דבקלא בעלמא דרמי ליה אזיל ליה) .

צצצ

גמרא.

והא קיימא לן דשיעורא דרבנן נפיש - גבי לעשות תלאי.
חפי פותחת - שינים הקבועים בה, ולא היא עצמה, ועושים אותם מעצם.
חפי פותחת טהורין - דכל זמן שלא חברן בה אינן ראויין לכלום.
טמאין - דכלי עצם ככלי מתכות, ופשוטיהן טמאין, בהכל שוחטין (חולין כה, ב), ואי משום דמחובר לפותחת, וכל המחובר לטהור טהור - פותחת יש לה בית קיבול, ומקבל מפתח.
ושל גל - ואם הפותחת הזאת אינה של כלים, כגון של שידה ומגדל אלא של גל, כמו טרוקי גלי כגון דלתות שערי החצר אף על פי שחברן בפותחת, הואיל וחבור זה בדלת היא, ודלת בנין מחובר לקרקע - טהורין.

סכוכית - זכוכית, ועל שם שסוכין קרי סכוכית, ועל שם שהיא זכה קרי זכוכית.

והוא שמרגשת - הבהמה בצרור זה בהכאתו.

שיעורן בכמה - להתחייב עליהן, אי נמי: לסלטלן בחצר, ולהכניסן לבית הכסא, ואידי ואידי חד שיעורא הוא, דבמידי דחזי להו מיחייב על הוצאתו.
כית כאגוז כביצה - שלש מכניסין לקינוח, ומקנח זו אחר זו, אחת כזית ואחת כאגוז ואחת כביצה, בתחלה מקנח פי הרעי בקטנה להסיר רעי הנדבק שם, שהגדולה פוחסת ומלכלך סביבותיו.
טורטני - מאזנים יכניס לשם לשקול?
מלא היד - בין שלשתן, או אפילו הן ארבע וחמש ובין כולן מלא היד.
מקורולות - בקוד"ש בלעז + והוא אבנים מחודדות בצד אחד + שיהיו חדודות וראויות לקינוח.
מותר להכניסם - בתוך ארבע אמות או בחצר, דלא ליתסר לסלטולינהו.
כאגוז - כל אחת ואחת.
התם מתניתין - פלוגתא דאתרוג מתניתין היא במסכת סוכה, והיא סדורה בפי התלמידים.
והכא ברייתא - ויש הרבה תלמידים שלא שנאוה, והוא תולה הידועה בשאינה ידועה.
כך מחלוקת כאן - ולסימנא בעלמא אמרה, דלא תשכח לגירסא דברייתא, ואם תשכחנה - הזכר ממשנתן דאתרוג.

אבל לא הפאייס - כמו שקל פיסת - רגב (סנהדרין סד, א) שקורין גלישט"א, + ומשמעו רגב אדמה + דהואיל ומיפרכה לא חזי לקינוח ואסורה לסלטל.
כרשיני בבליתא - הכי מיקרו, משום שבבל ארץ לחה היא, והמחרישה מעלה רגבים.
למשמש - הנצרך ליפנות ואינו יכול ליפנות, אמרינן לקמן בפירקין דמשמש בצרור בנקב והוא נפתח, וקא סלקא דעתך דקאמר: ובשבת אסור למשמש כלל כדרך שממששים בחול.
ליסתכן - דאמר מר (תמיד כז, ב): עמוד החוזר מביא אדם לידי הדרוקן, ומשני: כלאחר יד - האי כדרך דקאמר רבא - כדרך הממשמש בחול בלא שינוי משום השרת נימין, אבל כלאחר יד: כגון אווז צרור בשתי אצבעותיו - שפיר דמי.
אם יש מקום קבוע לבית הכסא - שאם ישתירו לו ערבית יקנח בהם שחרית - מכניס שם מלא יד.
כהכרע - כשיעור המכריע, כאגוז נפיש מכזית וזוטר מכביצה.
מדוכה קטנה - מלאכתה לאיסור, אסור לסלטל.
ואם יש עליה עד - קנוח, המעיד שעשויה לכך - מותר לסלטלה לקינוח.
תחתונות - פיג"ש + ומשמעו פצעים, טחורים +.
לולבי גפנים - אותן פיצולין הגדלין בגפן, וקורין וודיל"ש + ומשמעו - קנוקנות הגפן +.
מוריגי בהמה - כל בשר שיש בבהמה העשוי כמורג שהוא פגום וחרוקה כמורג חרוץ חדש, כלומר: כל מקום שאין הבשר חלק, כגון קליפת הלשון, וכגון החיך שיש בו כמין קוצין וכפגימות, וכבית הכוסות.
שקינח בו חבירו - אסיד ואחרסית נמי קאי.
התולה - שאינו יושב, אלמא: קינח בו חבירו לא חזי לקינוח, ורב ששת אמר לעיל: אם יש עליה עד - מותר.
לח - לא חזי, יבש חזי.
מצד אחד - באותו צד שקינח בו חבירו - לא חזי לקינוח, אבל בצד שני חזי.
דידיה - שהיה קינוח שעליה שלו.
ונשטשטשו - אותו עד.
מהו - מי בטיל לייחוד דידהו, או לא.
אי רשומו ניכר מותר - דכיון דמאיס לא חזי לבשמים, ולא מיבטל ליה מבית הכסא.

גמרא :

למימרא דשיעורא דר' יהודה נפיש הא קיימא לן דשיעורא דרבנן
נפיש אמר עולא חפי פותחת: תנו רבנן חפי פותחת טהורין קבען
בפותחת טמאין ושל גל אף על פי שחיברן בדלת וקבען במסמרים
טהורין שכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע: זכוכית כדי לגרור
בו: תנא סכוכית כדי לפצוץ בה שני נימין כאחת: צרור או אבן

כדי לזרוק בעוף רבי אלעזר כו': אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן והוא שמרגשת בה וכמה שיעורו תניא רבי אלעזר בן יעקב אומר משקל עשרה זוז: זונין על לבי מדרשא אמר להו רבותי אבנים של בית הכסא שיעורן בכמה אמרו לו כזית כאגוז וכביצה אמר להו וכי טורטני יכניס נמנו וגמרו מלא היד תניא רבי יוסי אומר כזית כאגוז וכביצה ר"ש ברבי יוסי אומר משום אביו מלא היד: ת"ר <בשבת> ג' אבנים מקורזלות מותר להכניס לבית הכסא וכמה שיעורן ר"מ אומר כאגוז רבי יהודה אומר כביצה אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא כמחלוקת כאן כך מחלוקת באתרוג התם מתני' הכא ברייתא אלא כמחלוקת באתרוג כך מחלוקת כאן אמר רב יהודה אבל לא את הפאייס מאי פאייס אמר רבי זירא כרשיני בבלייתא אמר רבא אסור למשמש בצרור בשבת כדרך שממשמש בחול מתקיף לה מר זוטרא ליסתכן כלאחר יד אמר רבי ינאי אם יש מקום קבוע לבית הכסא מלא היד אם לאו כהכרע מדוכה קטנה של בשמים אמר רב ששת אם יש עליה עד מותר מיתבי עשרה דברים מביאין את האדם לידי תחתונות ואלו הן האוכל עלי קנים ועלי גפנים ולולבי גפנים ומוריגי בהמה בלא מלח ושדרו של דג ודג מליח שלא בישל כל צורכו והשותה שמרי יין והמקנח בסיד ובחרסית בצרור שקינח בו חברו ויש אומרים אף התולה עצמו בבית הכסא לא קשיא הא בלח הא ביבש ואיבעית אימא כאן מצד אחד וכאן מב' צדדין ואיבעית אימא הא ידיה הא דחבריה א"ל אביי לרב יוסף ירדו עליה גשמים ונשטטשו מהו א"ל אם היה רישומן ניכר מותר בעא מיניה רבה בר רב שילא מרב

(שבת פא, ב)

חסדא מהו להעלותם אחריו לגג א"ל גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה יתיב מרימר וקאמר לה להא שמעתא איתיביה רבינא למרימר ר' אליעזר אומר נוטל אדם קיסם משלפניו לחצות בו שיניו וחכמים אומרים לא יטול אלא מן האבוס של בהמה הכי השתא התם אדם קובע מקום לסעודה הכא אדם קובע מקום לבית הכסא אמר רב הונא אסור לפנות בשדה ניר בשבת מאי טעמא אילימא משום דוושא אפילו בחול נמי ואלא משום עשבים והאמר ריש לקיש צרור שעלו בו עשבים מותר לקנח בה והתולש ממנה בשבת חייב חטאת אלא דילמא נקיט מעילאי ושדא לתתאי ומיחייב משום דרבה דאמר רבה היתה לו גומא וטממה בבית חייב משום בונה בשדה חייב משום חורש

מהו להעלותם אחריו לגג - אם עלה שם לפנות, מי חיישין לטירחא יתירתא או לא. שדוחה את לא תעשה - דכתיב (דברים כב) והתעלמת מהם - פרט לזקן ואינו לפי כבודו, והכא נמי, טלטול דרבנן אלא דלא תסור אסמכוה רבנן, ובמקום כבוד הבריות נדחה. משלפניו - קסמין המוטלין על גבי קרקע, ולא אמרינן מוקצין נינהו. לחצות - לטול הבשר שבין השינים ולחצות ביניהן. מן האבוס - שהוא מוכן, אלמא העמידו דבריהם במקום כבוד הבריות, שפעמים שנראה מבחוץ וגנאי הוא לו. התם אדם קובע לסעודה - והיה לו להכין שם מאתמול. הכא אדם קובע לבית הכסא - בתמיה, פעמים שמוצא אדם שם, והולך למקום אחר, בית הכסא לא היה מצוי להם בביתיהן, שהיו דרין בביתיהן בעלייה מפני דוחק בתיים.

בשדה ניר - חרישה ראשונה, ועומד לזריעה. משום דוושא - ובשדה חבירו, מפני שדש את נירו ומתקשה (את) החרישה. משום עשבים - שמחמת לחלוחית הניר עשבים עולין על הצרור, וכשהוא מקנח בו נתלשים. מותר לקנח - דאינו מתכוין לתלוש, ומותר, דהלכה כר' שמעון. והתולש ממנו - במתכוין - חייב, דמקום גידולו הוא, אף על פי שהוא צרור ואינו עפר. שקיל מעילאי - ממקום גבושית. ושדי לתתאי - למקום גומא, ומשום החרישה והוי תולדה דחורש. בבית - שייך בנין, וזה שמשוה גומות - בנין הרצפה הוא, ובשדה מתקן החרישה.

מדריש לקיש - דאמר: מותר לקנח בו, ולא אמרינן צרור זה העשבים שעלו מלחלוחית הקרקע הן יוצאין, וכשמגביהן הרי הוא כעוקרן מגידוליהן. האי פרפיסא - עציץ נקוב שזרעו בו, ובתשובת הגאונים מצאתי: שעושין חותלות מכפות תמרים, וממלאין אותם עפר וזבל בהמה, ועשרים ושנים או חמישה עשר יום לפני ראש השנה עושין כל אחד ואחד לשם כל קטן

וקטנה שבבית, וזורעים לתוכן פול המצרי או קיטנית, וקורין לו פורפיסא, וצומח, ובערב ראש השנה נוטל כל אחד שלו, ומחזירו סביבות ראשו שבעה פעמים, ואומר: זה תחת זה, וזה חליפתי וזה תמורת, ומשליכו לנהר. שרי לסלטולי - ולא אמרין תולש הוא. לצורך - קינוח, כבוד הבריות. חייב משום תולש - דאינו נהנה שוב מריח הקרקע. ולי נראה: דהאי חייב לאו דווקא, אלא אסור משום דדמי לתולש, דאי חייב ממש קאמר - לצורך היכי שרי רבנן איסור כרת וסקילה משום קינוח, ודומה לו במסכת סנהדרין (פב, א): הבא על הכותית חייב משום נשג"ז, דלאו מדאורייתא היא, אלא מדרבנן.

משום סכנה - שלא ינתק בו שיני הכרכשא שהיא תלויה בהן. משום כשפים - כדלקמן, בשמעתין. השרת נימין - שמשיר את השיער מפני שהוא חדוד. דבר שאין מתכוין הוא - ושמעינן ליה לר' יוחנן דאמר: דבר שאינו מתכוין - מותר, לקמן בשמעתין. לא מיבעיא בחול - שאין איסור טלטול בצורות, דאסור לקנח בחרס משום כשפים, שהרי יכול לקנח בצרור. אבל בשבת הואיל ואיכא תורת כלי עליו - לחתות בו אור או לחשוף מים מגבא, אימא שפיר דמי, דמוטב שיקנח בו מלטלטל צרור. קא משמע לן - דלא, אי משום סכנה אי משום כשפים. חופף - מחליק שער. ומפספס - קרפי"ר + ומשמעו לסרק, להפריד בין שערות+. אבל לא סורק - במסרק, דודאי משיר שיער, ומודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות, אבל חופף ומפספס - פעמים שאינו משיר וכשמשיר, דבר שאין מתכוין - מותר. מטרוניתא - נכרית היתה. אמרה מילתא - דכשפים, ואסרתה לארבא, ולא זה ממקומה. אמרי אינהו מילתא - על ידי שם טהרה.

גופא אמר ר"ל צרור שעלו בו עשבים מותר לקנח בה והתולש ממנה בשבת חייב חטאת אמר רב פפי ש"מ מדר"ל האי פרפיסא שרי לטלטולי מתקיף לה רב כהנא אם אמרו לצורך יאמרו שלא לצורך אמר אביי פרפיסא הואיל ואתא לידן לימא ביה מילתא היה מונח על גבי קרקע והניחו על גבי יתידות מיחייב משום תולש היה מונח על גבי יתידות והניחו על גבי קרקע חייב משום נוטע א"ר יוחנן אסור לקנח בחרס בשבת מאי טעמא אילימא משום סכנה אפילו בחול נמי ואלא משום כשפים אפי' בחול נמי לא ואלא משום השרת נימין דבר שאין מתכוין הוא אמר להו רב נתן בר אושעיא גברא רבה אמר מילתא נימא בה טעמא לא מיבעיא בחול דאסור אבל בשבת הואיל ואיכא תורת כלי עליו שפיר דמי קמ"ל רבא מתני לה משום השרת נימין וקשיא ליה דר' יוחנן אדר' יוחנן מי א"ר יוחנן אסור לקנח בחרס בשבת אלמא דבר שאין מתכוין אסור והאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק אלא מחוורתא כדרב נתן בר אושעיא מאי כשפים כי הא דרב חסדא ורבה בר רב הונא הוּו קא אזלי בארבא אמרה להו ההיא מטרוניתא אותבן בהדיכו ולא אותבוה אמרה איהי מילתא אסרתה לארבא אמרו אינהו מילתא שריוהא אמרה להו מאי איעביד לכו

(שבת פב, א)
דלא מקנח לכו בחספא ולא קטיל לכו כינא אמניכו ולא שליף לכו ירקא ואכיל לכו מכישא דאסיר גינאה: אמר ליה רב הונא לרבה בריה מאי טעמא לא שכיחת קמיה דרב חסדא דמחדדן שמעתיה אמר ליה מאי איזיל לגביה דכי אזילנא לגביה מוטיב לי במילי דעלמא אמר לי מאן דעייל לבית הכסא לא ליתיב בהדיא ולא ליטרח טפי דהאי כרכשתא אתלת שיני יתיב דילמא משתמטא שיני דכרכשתא ואתי לידי סכנה א"ל הוא עסיק בחיי דברייתא ואת אמרת במילי דעלמא כ"ש זיל לגביה היו לפניו צרור וחרס רב הונא אמר מקנח בצרור ואין מקנח בחרס ורב חסדא אמר מקנח בחרס ואין מקנח בצרור מיתיבי היו לפניו צרור וחרס מקנח בחרס ואין מקנח בצרור תיובתא דרב הונא תרגמא רפרם בר פפא קמיה דרב חסדא אליבא דרב הונא באוגני כלים:
דלא מקנחיתו בחספא - שאוכל לעשות לכם כשפים.
ולא קטיל לכו כינא אמניכו - ואין אתם הורגין כינה בבגדיכם.

ולא אכיל לכו ירקא מכישא דאסר גינאה - אין אתם מוציאין שום וכרישא ובצל מאגודה שאוגדין הגננים ואוכלים, אלא אתם מתירין האגודה תחילה, שמע מינה: כל הני קשה לכשפים.

מותיב לי במילי דעלמא - מושיבני לפניו בדברי חנם, שאינו תורה.
לא ליתבי בהדיא - במהרה ובחזק, לפי שנפתח הנקב בחזקה וניתקין שיני הכרכשא ויוצאת.
ולא ליטרח טפי - פדיימבר"א בלעז +ומשמעו - ללחוק+.
מקנח בצרור - בשבת, אף על פי דלאו בר טלטול הוא בעלמא.
ואינו מקנח בחרס - משום סכנה.
מקנח בחרס - שיש תורת כלי עליה.
באוגני כלים - שהם חלקים, ואין מקרעין את הבשר.
ואינו מקנח בעשבים - שהעשבים לחים, וחותרין את הבשר.
ורבותינו מפרשים: משום תלישה, ואיני יודע מהו, דאי בעשבים מחוברין - מי איכא מאן דשרי, וכמדומה אני דמוקמי לה במחוברין, ומקנח בהן בחיבורן.
ואינו מקנח בצרור - דלאו בר טלטול הוא, הלכך, מקנח בעשבים כשהן במחובר, ולא יזיזם, ומשום שימוש במחובר לא מיתסר, כדאמרינן בעירובין בפרק שלישי (לד, ב) דלא אסרו אלא באילן ובקנים עוזרדין, לפי שהן קשין.
שיני נושרות - שיני הפה מכרכשא.
לחין - אין אור שולט בו.

רוח רעה - ריח הפה שהזבל מרקב במעיים, ויוצא ריח דרך פיו.
רוח זוהמא - כל גופו מסריח בזיעה מסרחת, שהריח נבלע בבשרו ובאבריו, והוה בו לזיעה מזוהמת.
ואינו יכול לפנות - שאין הנקב נפתח.
יסתלק לצדדין - כשבדק עצמו בזוית זו, יסתלק לזוית אחרת ויבדוק.
טייעא - ישמעאל.
הנכנס לסעודת קבע - וגנאי הוא לו אם יצטרך לעמוד מן הסעודה ולפנות.
עשרה פעמים - ימתין בין פעם לפעם, ויבדוק עצמו.
ואמרי לה ארבע פעמים של עשרה עשרה - דהכי עדיף טפי, שהילוך מרובה מוריד הזבל לנקביו.

משנה.
בין פצים לחברו - כשמסדרין פצימין ועמודין וקורות ועושין סואר של קורות על הארץ, ויש חלל בין זה לזה, סומכן מתחתיו שלא יתעקם.
זכר לזכר - דחרס חשיב בחתיית אור.
לחשוף - לדלות, וחבירו חשפי שובל (ישעיה מז) - חשפי מים שעל הנתיבה, שתצטרכי לעבור הגשמים ושריעת נהרות.
מגבא - גומא, שמים נקבצין בתוכה.

גמרא.
מסתברא שיעורא דרבי יוסי נפיש ומקרא שיעורא דרבי מאיר נפיש - אתקפתא היא: כלומר, לפי דבריהם נראה שרבי מאיר מחמיר, דאמר לחתות בו אור ולא פירש שיעורא, וחרס פורתא חזי לחדא גחלת, ואילו לקבל רביעית מים - נפיש שיעורא, וכי מעיינת בקרא - לחשוף מים זוטר, דאי סלקא דעתך לחשוף מים נפיש - לייט לה שלא יותר בה אפילו כלי קטן, והדר אמר כלי גדול, וכי דרך המקללים כן?
אמר אביי מתניתין - דקאמר רבי מאיר לחתות אור - מיקדה גדולה קאמר, שאפילו גחלת קטנה אינו ראוי לחתות בה אלא בחרס גדול, מפני שהוא נכוה.

היו לפניו צרור ועשבים רב חסדא ורב המנונא חד אמר מקנח בצרור ואין מקנח בעשבים וחד אמר מקנח בעשבים ואין מקנח בצרור מיתיבי המקנח בדבר שהאור שולט בו שיניו התחתונות נושרות לא קשיא הא בלחין הא ביבשין הנצרך לפנות ואינו נפנה רב חסדא ורבינא חד אמר רוח רעה שולטת בו וחד אמר רוח זוהמא שולטת בו תניא כמאן דאמר רוח זוהמא שולטת בו דתניא הנצרך לנקביו ואוכל דומה לתנור שהסיקוהו על גב אפרו וזו היא תחלת רוח זוהמא הוצרך ליפנות ואינו יכול ליפנות אמר רב חסדא יעמוד וישב יעמוד וישב רב חנן מנהרדעא אמר יסתלק לצדדין רב המנונא אמר ימשמש בצרור באותו מקום ורבנן אמרי יסיח דעתו אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרבא אשי כל שכן דכי מסח דעתיה לא מפני אמר ליה יסיח דעתו מדברים אחרים אמר רב ירמיה מדיפת לדידי חזי לי ההוא טייעא דקם ויתיב וקם ויתיב עד דשפך כקדרה ת"ר הנכנס לסעודת קבע יהלך י' פעמים של ארבע [ארבע] אמות ואמרי לה ד' פעמים של עשר עשר אמות ונפנה ונכנס וישב במקומו :

משנה :

חרס כדי ליתן בין פצים לחברו דברי רבי יהודה רבי מאיר אומר
כדי לחתות בו את האור רבי יוסי אומר כדי לקבל בו רביעית אומר
רבי מאיר אף על פי שאין ראייה לדבר זכר לדבר (ישעיהו ל) לא
ימצא במכתתו חרש לחתות אש מיקוד אמר ליה רבי יוסי משם ראייה
(ישעיהו ל) ולחשוף מים מגבא :

גמרא :

>איבעיא להו שיעורא דרבי מאיר נפיש או שיעורא דרבי יוסי
נפיש< מסתברא שיעורא דרבי יוסי נפיש ומקרא שיעורא דרבי מאיר
נפיש דאי סלקא דעתך שיעורא דרבי יוסי נפיש לייט לה במנא
זוטרא והדר לייט לה במנא רבה אמר אביי [מתני' נמי] לחתות אש
מיקידה גדולה :

רבי יוסי אומר משם ראייה :

שפיר קאמר ליה רבי יוסי לרבי מאיר ורבי מאיר לא מיבעיא קאמר
לא מיבעיא מידי דחשיב לאינשי דלא לישתכח ליה אלא אפילו מידי
דלא חשיב לאינשי לא לישתכח ליה :
שפיר קאמר רבי יוסי - דמדלייט לה בה, שמע מינה דחזי'.
אפילו מידי דלא חשיב - כגון לחשוף מים, לא לישתכח בה ולעולם לא חשיב שיעורא אלא לחתות אור.

הדרן עלך המוציא יין